

ר' עובדיה מברטנורא

בו בשר כראוי בין אין בו בשר כראוי. ובטומאת אוהל כתיב, או בעצם אדם או בקבר, ועצם אדם משמע עד שיהיה בו בשר וגידים ועצמות: במקום אחד כדי להקיפו בחוט ערב. שאם יחתוך הבשר שעל האבר לחוטים שיש בעבוין כחוט ערב, שהוא יותר עב מחוט השתי כפלים, ויהיה בהן כדי להקיף את האבר, בידוע דבהכי הוא מעלה ארוכה. ואין הלכה כרבי יהודה: ו עשר קדושות הן. אידי דאיירי לעיל במעלות של טומאות זו למעלה מזו, תנא נמי הכא מעלות של קדושות זו למעלה מזו: שמביאין ממנה העומר. דכתיב (ויקרא כ"ג) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, קצירה ולא קציר חוצה לארץ: והבכורים. דכתיב (דברים כ"ו) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך: ושתי הלחם. דכתיב (ויקרא כ"ג) ממושבתיכם תביאו לחם: עיירות המוקפות חומה. מימות יהושע בן נון. דבמצורע כתיב (שם י"ג) מחוץ למחנה מושבו, חוץ למחנה ישראל. וכשכבש יהושע את הארץ קידש העיירות שהיו מוקפות חומה בימיו שיהיו כמחנה ישראל להשתלח משם מצורעים: ומסבבים לתוכן מת. מותר לנשאו בעיר ממקום למקום עד מקום שירצו טובי העיר לקברו שם: יצא. המת מן העיר: אין מחזירים אותו. בעיר לקברו שם ואפילו רצו טובי העיר. דכיון דיצאה טומאה מן העיר אין מכניסין אותה בתוכה:

שְׁעוֹר בָּשָׂר כְּרָאוּי הָרִי הוּא כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה - להתרפא. כלומר, אם היה האיבר מחובר באדם חי היה מתרפא. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד בָּשָׂר שִׁיחִיה בּו כְּדִי לְהַקִּיפוֹ** לאבר בעובי של **חוֹט עָרֵב** שבאריג, **יֵשׁ בּוֹ בְּאוֹתוֹ בָּשָׂר לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה¹⁶**:

משנה ו

לאחר שִׁמְנָה עֶשֶׂר מעלות הטומאה, שונה כאן התנא: **עֶשֶׂר קְדוֹשֹׁת הֵן זֹל לַמַּעֲלָה מִזֹּ:**
(1) **אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֶׁת מְכַל הָאֲרָצוֹת** שבעולם. ומה היא קְדוּשָׁתָהּ? **שְׁמִינִיּוֹת מְמֻנָּה הָעוֹמֵר** בט"ז בניסן להתיר תבואה חדשה, שנאמר: (ויקרא כג, י - יא): "כִּי תִבְאֹו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ" - "קצירה" ולא קציר חוצה לארץ, **וְהַבְּכֹורִים** שנאמר (דברים כו, ב): "וְלִקְחַתָּ מִרְאשִׁית כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֹא מֵאֲרָצְךָ, וְשִׁתִּי הַלֶּחֶם בַּחֹג הַשְּׁבוּעוֹת, שֵׁנֵאמֵר (ויקרא כג, יז): "מִמּוֹשְׁבֵיכֶם תִּבְיֹאוּ לָחֶם", **מָה נִשְׂאִין מְבִיאִין בֵּן מְכַל הָאֲרָצוֹת** לפיכך העומר, הביכורים ושתי הלחם באים מארץ ישראל בלבד:

משנה ז

(2) **עִירוֹת הַמְּקוּפּוֹת חוֹמָה** מימות יהושע בן נון, שכשכבש יהושע את הארץ קידש את העיירות שהיו מוקפות חומה בימיו **מְקַדְּשֶׁת מְמֻנָּה** - משאר הארץ, **שְׁמִינִיּוֹת מִתּוֹכָן אֶת הַמְּצוֹרָעִים** שנאמר (ויקרא יג, מו): "בִּדְדָּ יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ", חוץ למחנה ישראל, **וּמִסְבָּבִין** - רשאים לסבב **לְתוֹכָן** בתוך העיירות **מֵת** כדי להרבות הספד לכבודו **עַד שִׁירְצוֹ** קרוביו להוציאו. אבל אם יצא המת מהעיר המוקפת חומה, שוב **אֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ** לתוכה:

ביאורים והרחבות

ר' עובדיה מברטנורא ואינה מזה דם: חוץ מסוטה ונזירה שהן מניפות. מנחתן בעצמן, שמנחתן טעונה תנופה בבעלים: ט כל מצוה שאינה תלויה בארץ. כל מצוה שהיא חובת הגוף, מיקרי אינה תלויה בארץ. ושהיא חובת קרקע, מיקרי תלויה בארץ: חוץ מן הערלה. שנוהגת בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. וכלאי הכרם בחוצה לארץ מדרבנן. וכלאי זרעים מותרין לזרעם בחוץ לארץ: ר' אליעזר אומר אף החדש. אסור בחוץ לארץ מן התורה, אע"פ שהוא חובת קרקע. שנאמר (ויקרא כ"ג) בכל מושבותיכם, בכ"מ שאתם יושבים. והלכה כר"א:

בעולת העוף, וְהִנָּחֹתָּם של הדם על גבי המזבח, וְהִקְבַּלְתָּם של דם הקרבן מצוואר הבהמה - נוֹהֲגוֹת רק בְּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים³⁴, חוץ מְמִנְחַת סוּטָה וְנִזְיָרָה, שֶׁהֵן - הסוטה והנזירה מְנִיפּוֹת - הסוטה מניפה את מנחתה והנזירה מניפה את הזרוע, ריקק וחלה של קרבנה:

מצוות הנוהגות בארץ בלבד ומצוות הנוהגות בכל מקום

משנה ט

כָּל מִצְוָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּאֶרֶץ - שהיא חובת קרקע, כגון תרומות, מעשרות, לקט, שכחה, פאה וכדו', אִינֶה נוֹהֲגָת אֶלָּא בְּאֶרֶץ - בארץ ישראל. וְשֶׁאִינֶה תְּלוּיָה בְּאֶרֶץ אלא מוטלת היא על גופו של האדם, כגון שבת, תפילין, מילה וכדו', נוֹהֲגָת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, חוץ מן הָעֶרְלָה וְהַפְּלִאִים שאף על פי שהם חובת קרקע, נוהגים אף בחוץ לארץ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: אֵף מִן הַחֹדֶשׁ כלומר, גם בחוץ לארץ אסור לאכול מן החדש קודם הקרבת העומר, שעל אף שהוא חובת קרקע, נוהג איסורו גם בחוץ לארץ³⁵:

ביאורים והרחבות

34. גרסינן בגמרא (לו, א): **סמיכות** דכתיב (ויקרא א, ב - ד): "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וְסִמַּךְ" - בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות. **תנופות** דכתיב (שם ז, כט - ל): "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... לְהִנִּיף" - בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות. **הגשות** דכתיב (שם ו, ז): "וְזָאת תֹּכַחַת הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב אֹתָהּ בְּנֵי אֶהְרֹן" - בני אהרן ולא בנות אהרן. **קמיצות** דכתיב (שם ב, ב): "וְהִבִּיֵּאָה אֶל בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמָּץ" - בני אהרן ולא בנות אהרן. **הקטרות** דכתיב (שם ג, ה): "וְהִקְטִירוּ אוֹתוֹ בְּנֵי אֶהְרֹן" - בני אהרן ולא בנות אהרן. **המליקות** דכתיב (שם א, טו): "וּמָלַק... וְהִקְטִיר" - הוקשה מליקה להקטרה על המזבח, ונשים פסולות להקטרה. **הקבלות** דכתיב (שם פסוק ה): "וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן", ואמר מר "והקריבו" זו קבלת הדם. וכן **הזאת הדם**, בגמרא למדין שהכוונה לדם חטאת העוף, שנאמר בה (שם ה, ט): "והזה מדם החטאת על קיר המזבח", ולמדין בקל וחומר מקרבן בהמה: ומה קרבן בהמה שלא קבע הכתוב כהן לשחיטתו שהרי שחיטה כשרה בזר, קבע כהן להזאתו, קרבן עוף שקבע כהן למליקתו אינו דין שיקבע לו להזאתו?

35. בגמרא (לו, א) מבררין כיצד יש להבין את דברי רבי אליעזר - לקולא או לחומרא. אם לחומרא הוא חולק, כך יש להבין את המשנה: תנא קמא סובר שמצוות התלויות בארץ נוהגות רק בארץ, חוץ מן הערלה והכלאים שהלכה למשה מסיני שנוהגות אף בחוצה לארץ, אף על פי שהם חובת קרקע, אבל איסור חדש נוהג בארץ בלבד ולא בחוצה לארץ, ואף שכתוב

ר' עובדיה מברטנורא
דכתיב (שם) הגדתי היום, פעם
אחת מגיד ואינו מגיד ב'
פעמים: ר"י אומר אף מאותו
המין מביא וקורא. דהא דאמרן
פעם אחת מגיד ואינו מגיד
שתי פעמים, הני מילי באדם
אחד, אבל בשני בני אדם מגיד
וחוזר ומגיד. ואין הלכה כרבי
יהודה: ח נבזזו. נגזלו ממנו,
כמו בַּזְזוּנוּ לָנוּ (דברים ב): נמקו.
נרקבו ונמסו, כמו אֶתֶם יִמְקוּ
(ויקרא כו): אין חייבין עליהם
חומש. זר שאכלן אינו משלם
את החומש. והך מתניתין
יחידאה היא ואינה הלכה, אלא
הלכה שחייבים עליהם חומש:
נטמאו בעזרה נופץ ואינו
קורא. גרסינן, כלומר מנער
ומריק הסל מן הפירות כיון
שנטמאו. והסל ניתן לכהנים
דכתיב (שם כו) ולקח הכהן
הטנא מידך, פעמים שאין הכהן
לוקח אלא הטנא. ואינו חייב
להביא ביכורים אחרים
תחתיהן. דכיון שבאו להר
הבית לא מחייב תו באחריותן:
ט הרי שהביא ממין אחד
וקרא. לא נצרכה אלא לר'
יהודה, דאמר לעיל מגיד וחוזר
ומגיד, קא משמע לן דמודה
רבי יהודה דאדם אחד אינו
מגיד וחוזר ומגיד:

(שם שם, ג): "הגדתי היום", פעם אחת מגיד ואינו
מגיד שתי פעמים. אבל אם הביא שמעון ממין אחר
- מביא וקורא. רבי יהודה אומר: אף אם הביא
שמעון מאותו המין שהביא ראובן, גם הוא מביא
וקורא שלשיתו רק באדם אחד אינו מגיד שתי
פעמים, אך בשני בני אדם - מגיד וחוזר ומגיד:

אחריות מביא הביכורים

משנה ח

הפריש בפוריו, והם נבזזו, או נמקו - נרקבו, או
נגנבו, או אבדו, או שנטמאו ואסור להביא
ביכורים טמאים למקדש - מביא אחרים
תחתיהם שחייב הוא באחריותם, ואינו קורא לפי
שאינו יכול לומר עליהם (שם שם, י) "ראשית פרי
האדמה". והשניים שהביא תחת הראשונים אינם
חייבים עליהם - אם אכלם זר חמש - שאף
שהביכורים כתרומה, חיוב חומש הוא רק בעיקר
הביכורים ולא באלו שהפריש תחתיהם.
נטמאו הביכורים בעזרה - נופץ - מנער את
הפירות מן הסל, והסל ניתן לכהנים ואינו קורא
שארין קריאה אלא מתוך שמחה:

משנה ט

ומנין שהוא חייב באחריותו עד שיביא להר
הבית? שנאמר (שמות כג, יט): "ראשית פורי
אדמתך תביא בית ה' אלהיך" - מלמד
שחייב באחריותו עד שיביא להר הבית.
הרי שהביא ממין אחד כגון מענבים וקרא, וחזר והביא ממין אחר
כגון מתאנים - אינו קורא:

משנה י

ואלו מביאין וקורין: מן העצרת ועד החג שבהם לוקט את התבואה והפירות

ביאורים והרחבות

4. בירושלמי אמרו שלא נשנתה הסיפא אלא להשמיענו, שאף רבי יהודה, שאמר לעיל (משנה ז)
(ז) 'מגיד וחוזר ומגיד', מודה שאדם אחד אינו חוזר ומגיד.

ר' עובדיה מברטנורא
 י הכי גרסינן מפירות שבהרים
 ומתמרות שבעמקים ומזיתי
 שמן מעבר הירדן, ר"י הגלילי
 אומר אין מביאין בכורים
 מעבר הירדן שאינה ארץ זבת
 חלב ודבש. והכי פירוש,
 פירות שבהרים הם מוטעמים
 יותר מפירות שבעמקים, הלכך
 מביאים בכורים מפירות
 שבהרים. אבל התמרים הם
 הפך זה, שהתמרים שבעמקים
 הם יותר מלאים מדבש והנרצה
 מהתמרים הוא הדבש שבהם,
 שהרי התורה קראה לתמרים
 דבש הלכך מביאין בכורים
 מתמרות שבעמקים ולא משל
 הרים: ומזיתי שמן. מזיתים
 העושים שמן: מעבר הירדן.
 מפירות של עבר הירדן נמי
 מביאים בכורים, אף על פי
 שאינה ארץ זבת חלב ודבש,
 שכיון שנתנה הקב"ה לישראל
 קרינא בה פרי האדמה אשר
 נתת לי. ופליג ר"י הגלילי ואמר
 אין מביאין בכורים מעבר
 הירדן ואין הלכה כר' יוסי
 הגלילי: יא הקונה שלשה
 אילנות. בסתם, ולא פירש אם
 קנה קרקע אם לא: מביא
 וקורא. דבסתם, קנה קרקע
 שתחתיהן וחוצה להן. אבל
 פחות משלשה אילנות בסתם
 לא קנה קרקע. ור' מאיר פליג
 ואמר דאף שני אילנות נמי קנה
 קרקע, ואין הלכה כר' מאיר: אף בעלי אריסות וחכירות מביאים וקוראים. דסבר רבי יהודה ארים
 וחוכר יש לו קנין בארץ כאילו יש לו חלק בה. ואין הלכה כר' יהודה: ב א התרומה והבכורים
 חייבין עליהן מיתה. זר האוכלן במזיד חייב מיתה בידי שמים, דכתיב בתרומה (ויקרא כב) ומתו בו
 כי יחללוהו, ובכורים אקרו תרומה, דאמר מר ותרומת ידך אלו בכורים, שנאמר בהן (דברים כו)

ושמח הוא ומתקיים בו "וְשִׂמְחָתָּ בְּכָל הַטּוֹב" (שם שם,
 יא), ומביאים מְשִׁבֶּעַת הַמִּינִים ומהמשובחים
 שבהם, היינו מִפְּרֹת שְׂבָהֲרִים, מִתְמָרוֹת
 שְׂבַעֲמָקִים, וּמִזִּיתֵי שָׁמֶן - זיתים העושים הרבה
 שמן, שהם מן המובחר, וגם משבעת המינים שהם
 מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מביאים וקוראים.
 רבי יוסי הגלילי אומר: אין מביאין בכורים
 מעבר הירדן, שאינה ארץ זבת חלב ודבש:

משנה יא

הקונה שלשה אילנות סתם, מבלי לפרש אם קנה
 קרקע בתוך השדה של חברו, מביא וקורא -
 שמן הסתם קנה קרקע שתחתיהן וחוצה להן, אבל
 פחות משלשה אילנות בסתם לא קנה קרקע.
 רבי מאיר אומר: אפלו שנים - שהוא סובר שאף
 בשני אילנות קנה קרקע.
 קנה אילן וקרקעו - מביא וקורא שהרי יש לו
 קרקע.
 רבי יהודה אומר: אף בעלי אריסות וחכירות
 מביאין וקורין - שהוא סובר שלאריס וחוכר יש
 קנין בארץ, וכאילו יש להם חלק בקרקע:

פרק שני

חילוק הדינים שבין התרומה, הביכורים המעשר

משנה א

התרומה והבכורים⁵, חייבים עליהן זרים או
 טמאים האוכלים אותם במזיד מיתה בידי שמים,

קרקע, ואין הלכה כר' מאיר: אף בעלי אריסות וחכירות מביאים וקוראים. דסבר רבי יהודה ארים
 וחוכר יש לו קנין בארץ כאילו יש לו חלק בה. ואין הלכה כר' יהודה: ב א התרומה והבכורים
 חייבין עליהן מיתה. זר האוכלן במזיד חייב מיתה בידי שמים, דכתיב בתרומה (ויקרא כב) ומתו בו
 כי יחללוהו, ובכורים אקרו תרומה, דאמר מר ותרומת ידך אלו בכורים, שנאמר בהן (דברים כו)

ביאורים והרחבות

5. התורה קוראת גם לביכורים "תרומה", כפי שהגמרא במכות (יז, א) לומדת, שנאמר: "ותרומת
 ידך" אלו ביכורים, (שנאמר "ולקח הכהן הטנא מידך" - רש"י).

פרק ראשון

אלו דברים חייבים בחלה

משנה א

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים - מִיָּנִי דָגָן חֵיבִין בַּחֲלָה: הַחֲטִיִּם, וְהַשְּׁעוּרִים, וְהַקֶּסֶם, וְשֶׁבֶלֶת שׁוּעָלָה, וְשִׁיפּוּן.
הָרִי אֵלּוּ חֵיבִין בַּחֲלָה, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה
להשלים לשיעור עיסה החייבת בחלה, וְאִסּוּרִין חֲמִשָּׁה
המינים הללו בַּחֲדָשׁ היינו, אסור לאכול מתבואה
חדשה מִלִּפְנֵי הַפֶּסַח עד שיביאו את העומר
לפניהם, וּמִלְקָצוֹר אותם מִלִּפְנֵי קִצְרֵת הָעֹמֶר.
וְאֵם הַשְּׁרִישׁוֹ בארץ המינים הללו קֹדֶם לָעֹמֶר -
קצירת הָעֹמֶר מִתִּירָן לקצרו. **וְאֵם לָאוּ -**
שהשרישו אחרי קצירת העומר - אִסּוּרִין בקצירה
עַד שִׁיבּוֹא הָעֹמֶר הַבָּא של שנה הבאה:

משנה ב

הָאוֹכֵל מֵהֶם - מחמשת המינים הללו פְּזִית מִצָּה
בַּפֶּסַח בליל הסדר - **יֵצֵא יָדֵי הַחֹבֵתוֹ** של אכילת
מצה.

אפילו מין בשאינו מינו, אבל אם לא נלושו יחד אלא שאחר כך היו נוגעין העיסות זו בזו, מין
במינו מצטרפין, שלא במינו אין מצטרפין: ואסורים בחדש. כדכתיב (ויקרא כג) ולחם וקלי וקרמל
לא תאכלו עד עצם היום הזה, וגמרינן לחם לחם מפסח: ומלקצור מלפני הפסח. שאסור לקצור
מאחד מחמשת המינים קודם קצירת העומר, דכתיב בעומר (שם) ראשית קצירכם שתהא תחלה
לכל הנקצרים, ואתיא ראשית ראשית מחלה, כתיב התם (במדבר טו) ראשית עריסותיכם, וכתיב
הכא ראשית קצירכם, מה להלן מחמשת המינים אף כאן מחמשת המינים: ואם השרישו. אחד
מחמשת המינים הללו, קודם קצירת העומר: העומר מִתִּירָן. ומותר לקצרו אחר קצירת העומר,
דכתיב (שמות כג) אשר תזרע בשדה, משעה שנזרע ונשרש בשדה: ואם לאו. שלא השרישו אלא
אחר קצירת העומר: אסורים עד שיבא עומר הבא. של שנה הבאה: ב יצא ידי חובתו. דכתיב

ביאורים והרחבות

- מאיזה מיני דגן חייבים בחלה? נאמר לחם בפסח (דברים טז, ג): "מצות לחם עוני", ונאמר
לחם בחלה (במדבר טו, יט): "והיה באכלכם מלחם הארץ", מה לחם האמור בפסח דבר הבא
לידי חמוץ, אף לחם האמור בחלה דבר הבא לידי חמוץ, ואין לך בא לידי חמוץ אלא אלו
חמשת המינים בלבד.
- כתב הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות (י, ב): כל אחד מחמשה מיני תבואה בלבד אסור לאכול
מהחדש שלו קודם שיקרב העומר בט"ז בניסן שנאמר "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו", וכל
האוכל כזית חדש קודם הקרבת העומר לוקה מן התורה, בכל מקום ובכל זמן, בין בארץ בין

ר' עובדיה מברטנורא
א א חמשה דברים חייבים
בחלה. דגמרינן חלה מפסח,
נאמר בפסח מצות לחם עוני
(דברים טז) ונאמר לחם בחלה
והיה באכלכם מלחם הארץ
(במדבר טו) מה לחם האמור
בפסח דבר הבא לידי חמוץ אף
לחם האמור בחלה דבר הבא
לידי חמוץ. ואין לך בא לידי
חמוץ אלא אלו חמשת המינים
בלבד: ומצטרפין זה עם זה.
להשלים שיעור העיסה החייבת
בחלה. ולא שיצטרפו כולן יחד,
דמין בשאינו מינו אינו מצטרף,
כדתנן לקמן ריש פ"ד, אלא
החטים מצטרפים עם הכוסמין
בלבד מפני שהם מינו,
והשעורים מצטרפים עם הכל
חוץ מן החטין, ואע"ג דכוסמין
מין חטין הם, לאו מין חטין
דוקא אלא מין שעורים ואף מין
חטים, ומצטרפין עם החטים
והשעורים. ובירושלמי משמע
דאם נלושו יחד מצטרפין

ר' עובדיה מברטנורא
 כר"י: ר"ע מתיר. ר"ע לטעמיה,
 דאמר בפרק שני דמעשר שני,
 דכרשינין כל מעשיהן בטומאה
 דלא חשיבי אוכל: וחכמים
 אוסרים. דחשיבי להו אוכל
 הואיל והן נאכלין בשנות רעבון.
 והלכה כחכמים: י מביתר. שם
 מקום בחו"ל: ולא קבלו ממנו.
 דלאכלן אי אפשר שהרי נטמאו
 בארץ העמים. ולשרפן א"א
 לפי שאין טומאה זו ידועה,
 שמא יאמרו ראינו תרומה
 טהורה נשרפת, להחזיר
 למקומן אי אפשר שלא יאמרו
 תרומה יוצאה מא"י לחו"ל,
 אלא מניחן עד ערב פסח
 ושרפן: וחג הקציר בכורי
 מעשיך. דשתי הלחם אקרו
 בכורים, ומתירין את החדש
 במקדש:
 יא העלה בכורות מבבל ולא
 קבלו ממנו. דכתיב (דברים יד)
 ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר
 דגנך תירושך ויצהרך ובכורות
 בקרך וצאנך, ממקום שאתה
 מביא מעשר דגן אתה מביא
 בכורות. מחו"ל שאי אתה
 מביא מעשר דגן אין אתה
 מביא בכורות: הביא בכורי יין
 ושמן ולא קבלו ממנו. לפי
 שלא בצרום מתחלה לכך,
 דאילו בצרום מתחלה לכך
 שרי, דהכי תנן פרק בתרא

פְּרִשְׁיִי תְּרוּמָה שעיקרם מאכל בהמה, ונאכלים
 לאדם בשעת הדחק, **רַבִּי עֲקִיבָא מְתִיר** ליתנם לכל
 כהן, שסובר שכל מעשיהם בטומאה (מעשר שני ב,
 ד), משום שאינם חשובים אוכל אדם, **וְחֲכָמִים**
אוֹסְרִים ליתנם לכל כהן, שהואיל והם נאכלים
 בשנות רעבון, הרי הם אוכל:

דברים שהביאו מחוצה לארץ לארץ-ישראל

משנה י

נָתַתִּי אִישׁ תְּקוּעַ הַבֵּיא חֲלוֹת מִבֵּיתָר - ישוב
 בחוץ לארץ, **וְלֹא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ** לפי שאין מביאין
 תרומה וחלה מחוץ לארץ, כדי שלא יצאו
 כהנים לחוץ לארץ לרדוף אחרי תרומות וייטמאו
 באוירה של חוץ לארץ (שביעית ו, ו) ¹⁵.

אֲנָשִׁי אֶלְפִסְנִדְרִיא של מצרים **הֵבִיאוּ חֲלוֹתֵיהֶן**
מֵאֶלְפִסְנִדְרִיא, וְלֹא קִבְּלוּ מֵהֶם.

אֲנָשִׁי הָרַ עֲבוּעִים - ישוב ליד לוד **הֵבִיאוּ**
בְּפוּרֵיהֶם קֹדֶם עֲצֶרֶת - חג השבועות, **וְלֹא קִבְּלוּ**
מֵהֶם, מִפְּנֵי הַכְּתוּב שִׁפְתוֹרָה (שמות כג, טז):
"וְחַג הַקִּצִּיר בְּפוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע
בְּשָׂדֶךָ" - ששתי הלחם שמביאים בעצרת נקראו
 ביכורים, והם מתירין את החדש במקדש, לכן אי
 אפשר להביא ביכורים קודם חג שבועות:

משנה יא

בֶּן אֲנָטִינוֹס הֶעֱלָה בְּכוֹרוֹת מִבָּבֶל לארץ ישראל,
וְלֹא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ שאין מביאין בכורות אלא מארץ
 ישראל, שנאמר (דברים יד, כג): **"וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה'**

אֱלֹהֶיךָ... מעֶשֶׂר דְּגָנְךָ תִּירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכּוֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ", **מִמָּקוֹם שֶׁאֵתָה מְבִיא**
מַעֲשֶׂר דָּגָן, אֵתָה מְבִיא בְּכוֹרוֹת, מחוצה לארץ שאי אתה מביא מעשר דגן, אי אתה
 מביא בכורות.

ר' עובדיה מברטנורא
 דתרומות אין מביאין בכורים
 משקה אלא היוצא מן הזיתים
 וענבים בלבד: פסח קטן. פסח
 שני. ובניו קטנים היו ובפסח
 ראשון בלבד הן חייבים, שהכל
 חייבים בראיה כדכתיב (שמות
 כג) יראה כל זכורך, אבל לא
 בפסח שני: מאפמא. גרסין,
 והוא שם מקום בסוריא: כקונה
 בפרווי ירושלים. מגרשי
 ירושלים וכפרים שסביבותיה.
 תרגום מגרשיה פרווהא:

יוסף הכהן הביא בפורי יין ושמן למקדש, ולא
 קבלו ממנו שאין מביאים ביכורים אלא פירות ולא
 משקים.

אף הוא - יוסף הכהן העלה בניו ובני ביתו,
 לעשות פסח קטן - פסח שני בי"ד באייר
 בירושלים, והחזרוהו, שלא יקבע הדבר חובה
 כיון שבניו שהיו קטנים חייבים בראיה רק בפסח
 ראשון, שנאמר (שמות כג, יז): "יראה כל זכורך", אבל
 לא בפסח שני.

אריסטון הביא בפורי מאפמא - מקום בסוריא
 וקבלו ממנו את הביכורים, מפני שאמרו, הקונה
 שדה בסוריא, קונה בפרור - מגרש שבירושלים -
 סוריא כדין ארץ ישראל¹⁶:

סליק מסכת חלה

ביאורים והרחבות

16. אבל לענין תרומה סוריא כחוץ לארץ, ואין מביאים משם תרומה לארץ ישראל (שביעית
 ו, ו), משום שבתרומה חוששים שמא יהיו הכהנים מרדפים אחריה ויצאו לחוץ לארץ כדי
 להביא משם תרומה, שהרי אין על הבעלים חובה להביאם לארץ. אבל ביכורים - חייבים
 הבעלים להביאם לירושלים, ואין חשש שיצאו אחריהם לחוץ לארץ, לכן מקבלים ביכורים
 שמביאים מסוריא (ירושלמי).

ר' עובדיה מברטנורא

השדה. והלכה כחכמים: ט וחכ"א זה גובה שטר חובו. והלכה כחכמים: י שלש ארצות לנשואין. שאם נשא אשה באחת מהן אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ אל ארץ: כרך. גדול מעיר. והוא מקום שווקים, ומכל סביביו באין שם לסחורה וכל דבר מצוי בו: אבל לא מעיר לדרך. ששיבת הכרכין קשה, מפני שהכל מתיישבים שם ודוחקים ומקרבין הבתים זו לזו ואין שם אור: ולא מוכר לעיר. דבכרך שכיחי כל מילי, בעיר לא שכיחי כל מילי: מפני שהנהגה היפה בדרך את הגוף ומחליאו, ששינוי וסת אפילו לטובה תחלת חולי מעים. והלכה כרשב"ג. ואם איש מארץ הגליל נשא אשה בארץ יהודה או איפכא, כופין אותה לצאת עמו, שעל מנת כן נשאה. ובכל מקום מוציאים מעיר שרובה עובדי כוכבים לעיר שרובה ישראל, אבל לא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים: יא הכל מעלין. את כל בני ביתו אדם כופה לעלות עמו לירושלים, ואפילו אם קנה

משנה ט

(ד) שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה וזמן כתיבת שטרו של זה מאוחר לזמן הפירעון הכתוב בשטרו של זה, אדמון אומר: יכול בעל השטר המאוחר לומר: אלו הייתי חיב לך, פיצד אתה לזה ממני? ומכך מוכח שפרעתי. וחכמים אומרים: זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו הואיל וכל אחד שטר חובו בידו, נאמן על תביעתו:

משנה י

שלש ארצות לנשואין שאם נשא אשה באחת מהם, אינו יכול לכופה שתצא עמו לארץ אחרת: יהודה, ועבר הירדן, והגליל. אין מוציאין - אין הבעל יכול לכופ את אשתו לצאת מעיר שגרים בה לעיר בארץ אחרת ומכרף לדרך - מקום שווקים, וגדול מעיר. אבל באותה הארץ - מוציאין בעל כורחה מעיר לעיר ומכרף לדרך, אבל לא מעיר לדרך ולא מכרף לעיר שלכל אחד מהם יש יתרונות וחסרונות, ששיבת הכרך קשה לבריות אבל צרכיו מצויים יותר, ואילו בעיר יש גינות ופרדסים ואוירה צח אך צרכיו מצויים פחות. מוציאין אשה בעל כורחה מנה הרעה - דירה גרועה לנה היפה - דירה נאה, אבל לא מנה היפה לנה הרעה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף לא מנה רעה לנה יפה, מפני

שהנהגה היפה בדרך את הגוף ומחליאו, ששינוי וסת (הרגל) אפילו לטובה גורם למחלות:

משנה יא

הכל מעלין - רשאי כל אדם לכופ את בני ביתו לעלות לארץ ישראל, ואין

ביאורים והרחבות

שאדמון סובר שמכל מקום ודאי הדרך נמצאת באחת משדותיו, אבל לפי שלא יודע היכן, ילך בקצרה. וחכמים סוברים שיכול בעל השדות לומר לו: אם נתפשר על מחיר ותקנה - שפיר, אבל אם לא, אחזיר את השדות לבעליהם הקודמים ולא תוכל להוציא מהם דרך.

ר' עובדיה מברטנורא
עבד עברי ילך העבד אחריו על
כרחו, ואפילו מנוה היפה לנוה
הרע, ואפילו מעיר שרובה
ישראל לעיר שרובה עובדי
כוכבים: ואין הכל מוציאין.
ואין מוציאין שום אדם: אחד
האנשים ואחד הנשים. אם
הוא אומר לעלות והיא אומרת
שלא לעלות, תצא בלא כתובה.
ואם היא אומרת לעלות והוא
אומר שלא לעלות, יוציא ויתן
כתובה: קפוטקיא. היא כפתור.
וקורין לה בערבי דמא"ת.
ומעותיה גדולות ושוקלות יותר
משל ארץ ישראל. ומשום
דכתובת אשה מדברי סופרים,
הקלו בה לפרוע אותה בפחות
שבמעות. ורבי שמעון בן
גמליאל סבר כתובה דאורייתא,
ומשום הכי אזיל בה לחומרא.
ולית הלכתא כוותיה:

הכל מוציאין - אין יכולים לכופ את בני ביתם
לצאת מארץ ישראל.

הכל מעלין לירושלים, ואין הכל מוציאין.
אחד האנשים ואחד הנשים - גם האשה יכולה
לכופ את בעלה לעלות לארץ ישראל או לירושלים,
ואם אינו רוצה, יוציא ויתן כתובה, ואם היא אינה
רוצה, תצא בלא כתובה.

נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בארץ
ישראל ולא כתוב בכתובה מהו סוג המטבע שצריך
לשלם לה, נותן לה כתובה ממועות ארץ ישראל.
נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא
- מדינה באסיה הקטנה, והמטבעות שלה גדולות
בערכן ממטבעות ארץ ישראל, בכל זאת נותן לה
ממועות ארץ ישראל.

נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל
- נותן לה ממועות ארץ ישראל שהואיל
והכתובה מדברי סופרים, הקילו חכמים בתשלומיה.
רבו שמעון בן גמליאל אומר: נותן לה ממועות
קפוטקיא הואיל ונשאה בקפוטקיא, שסובר הוא שכתובה מהתורה, ודינה כשאר
חובות שהולכים אחר מקום השיעבוד.

אבל לדברי הכל אם נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא - נותן לה
ממועות קפוטקיא:

סליק מסכת כתובות

ר' עובדיה מברטנורא
בעלים. שהרי הגבהה קונה בכל
מקום: נתנו. גנב לכהן, בחמש
סלעים של פדיון בנו: היה
מושכו. הכהן או בעל חוב או
השומר. ומת ברשות בעלים:
פטור. הגנב מכלום: ז אין
מגדליון בהמה דקה בארץ
ישראל. משום ישוב ארץ
ישראל, שמפסידין את הזרעים:
אבל מגדליון בסוריא. ארצות
שכבש דוד. דלאו שמיה כיבוש,
ולא חיישינן בה לישוב. ואם
יפסידו שדות אחרים ישלמנה:
אין מגדליון תרנגולים
בירושלים מפני קדשים.
שאוכלין שם. ודרך תרנגולים
לנקר באשפה, ושמא יביאו
עצם [כשעורה] מן השרץ
ויטמאו את הקדשים: ולא
יגדלו כהנים תרנגולים בכל
ארץ ישראל: מפני הטהרות.
שהכהנים אוכלים תרומה
וצריכים לשמרה בטהרה:
חזירים. מפרש טעמא בגמרא,
כשצרו מלכי חשמונאי זה על
זה היו רגילים בכל יום שהיו
אלו שבחוץ מעלים להם
תמידים לאלו שבפנים. יום
אחד העלו להם חזיר, כיון
שהגיע לחצי חומה נעץ צפרניו
בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל
ארבע מאות פרסה על ארבע
מאות פרסה. באותה שעה
אמרו ארור המגדל חזירים: את
הכלב. מפני שנושך ומנבח
ומפלת אשה מיראתו: נשבים.
פחים. שלא ילכדו בהם יוני בני

אותו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת - חייב
הגנב בכפל, לפי שקנהו בגנבתו.
נתנו הגנב לכהן לבכורות בנו - לצורך פדיון בנו,
במקום חמישה סלעים, או נתנו כתשלום חוב לבעל
חובו, או נתנו לשמירה לשומר הנם, ולשואל,
לנושא שכר - שומר שכר, ולשוכר, והיה כל
אחד מאלה שקבלו מן הגנב מושכו מרשות הבעלים
ומת ברשות הבעלים - פטור הגנב, שלא
קנאוהו לא הוא ולא שלוחיו. הגביהו - הכהן או בעל
החוב וכו' או שהוציאו מרשות הבעלים ומת -
חייב הגנב על ידי קניין שלוחיו:

משנה ז

אין מגדליון בהמה דקה - כבשים ועזים בארץ
ישראל לפי שהן מזיקות את צמחיית השדות,
ומשום ישוב ארץ ישראל אסרו לגדלן, אבל
מגדליון בהמה דקה בסוריא, ובמדינות שבארץ
ישראל המרוחקים משדות וכרמים.
אין מגדליון תרנגולים בירושלים, מפני בשר
הקדשים שאוכלים שם, שמא יביאו התרנגולים
מהאשפה שיעור של כעדשה משרץ ויטמאו את
הקדשים. ולא יגדלו כהנים תרנגולים בארץ
ישראל, מפני הטהרות לפי שהכהנים אוכלים
תרומה וצריכים לשמרה בטהרה, והתרנגולים עלולים
לטמאה.

אין מגדליון חזירים בכל מקום - אפילו בחוץ
לארץ⁹².

לא יגדל אדם את הפלג הרע, הרגיל לנשוך,
אלא אם פן היה קשור בשלשלת.
אין פורסין נשבין - מלכודות ליונים שמא ילכוד

יונים שיש להם בעלים, אֵלֵּא אִם כֵּן הִיא רְחוּק מִן הַיָּשׁוּב שְׁלֹשִׁים רִיס - כארבעה ק"מ, כדי שלא יצודו יונים השייכות לבני היישוב, אלא יוני בר בלבד:

פרק שמיני

דיני החובל

משנה א

הַחוֹבֵל בְּחֵבְרוֹ וּפָצְעוּ חֵיב עָלָיו מִשּׁוּם חֲמוּשָׁה דְּבָרִים - סוגים של תשלומים:
בְּנֹק - מה שנפחת מדמיו על ידי החבלה, שנאמר (שמות כא, כד): "עֵין תַּחַת עֵין", ופירשו חכמים שנותן

ר' עובדיה מברטנורא
הישוב: שלשים ריס. ארבעה מילין: ח א החובל. וכמה הוא יפה. שאם היה צריך היה מוכר עצמו בעבד עברי, וזה שהזיקו הפסידו ממון זה: כיוצא בזה. לפי מה שהוא מעונג, רב צערו וכאבו: צמחין. אבעבועות לבנות: שבת. כל ימי החולי רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ונותן שכירותו של כל יום, שהרי אין ראוי למלאכה אחרת אפילו בלא חולי, שהרי נקטע ידו ורגלו והוא כבר נתן

לו דמי עינו.

בְּצַעַר שנאמר (שם כא, כה): "פָּצַע תַּחַת פָּצַע", ולמדו מכאן שעליו לשלם על הצער אפילו במקום שמשלם על הנזק.

בְּרַפּוּי - הוצאות רפואיות, שנאמר (שם יט): "וְרַפָּא יִרְפָּא".

בְּשִׁבְתָּ - מה ששבת ממלאכה בימי מחלתו, שנאמר (שם): "שְׁבַתוֹ יִתֵּן".

וּבְבוֹשָׁתָּה שנאמר (דברים כה, יא - יב): "וְשִׁלַּחַה יָדָהּ וְהִחְזִיקָהּ בְּמִבְשָׁיו, וְקִצְתָּהּ אֶת כַּפָּה", ופירשו שצריכה לשלם דמי בושתו.

בְּנֹק בִּיצֵד? אם סָמָא - עיוור אֶת עֵינוֹ של חברו, או קָטַע אֶת יָדוֹ, או שִׁבַּר אֶת רִגְלוֹ - רואין אותו - את הניזוק בְּאֵלוֹ הוּא עֹבֵד נִמְכָּר בְּשׁוּקָא⁹³, וְשָׁמִין - מעריכים כְּמָה הִיא יָפָה לפני החבלה וְכְמָה הוּא יָפָה עכשיו לאחר החבלה, ואת ההפרש ישלם המזיק לניזק⁹⁴.

ביאורים והרחבות

93. פירוש: כאלו היה צריך למכור את עצמו לעבד עקב מצבו הכלכלי הקשה, וזה שהזיקו הפסידו ממון זה.

94. בגמרא (פג, ב) למדין שעל כל הנזקים הגופניים משלם פיצוי כספי, ולא עין תחת עין ממש. כדגרסינן: לא סלקא דעתך (לעין תחת עין ממש), דתניא: יכול סימא את עינו - מסמא את עינו, קטע את ידו - מקטע את ידו, שיבר את רגלו - משבר את רגלו? תלמוד לומר: "מכה אדם" ו"מכה בהמה" (השוואה זו מלמדת) מה מכה בהמה לתשלומין, אף מכה אדם לתשלומין. ואם נפשך לומר (לדחות טעם זה, אביא טעם אחר) הרי הוא אומר (במדבר לה, לא): "לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות", לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר (ואם נפסק דינו חייב אתה להמיתו), אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאין חוזרין (למי שקטע ראשי איברים שאינם גדלים שוב).